

Az igazságszolgáltatás legfőbb socialis problémái.

Írta: GÁTHY BÁLINT.

Megmérhetetlen az a teher, a mely a modern állam vállaira nehezedik. A társadalom fejlődési iránya is arra halad a hol az állam újabb és újabb teherrakományt talál útjában melyet magára venni kénytelen. Az egyén nem törődik e terhekkel, mert a súly millió felé oszlik szét és azt hiszi, hogy maga kevesebb súlyt visel így; legfőképen pedig alászáll az ő felelősségének mértéke, ha arra hivatkozhatik, hogy ezt is az állam köteles teljesíteni az összeség érdekében. így következik be az önkormányzatra való készség satnyulása, a saját erőnkben való bizalom elernyedése, az államhatalommal szemben való követelőzés egyre hangosabb szava. Ezen a réven támadnak a társadalmi problémák, az elégedetlen lelkek mindent kárhóztató háborgása. így bujkál űzött vad gyanánt a még nem is oly rég szentnek tartott igazság és így próbálja a jelen megtagadni mindazt, a mit a múlt tisztelt és megbecsült, a mit meg nem ostromolható sziklavárnak tartott. Az állam mint egy óriás méretű űst áll a társadalom lángoló rőzséje felett s a benne forró kérdések lávájának feszítő ereje majd szétrepeszti az űst falait.

Nagyon csalódnék az, a ki hinné, hogy az államot alkotó milliók munkája az állami feladatok teljesítése körül megfelelően jó és kifogástalan; hogy az állam munkájának eredménye abban a mértékben emelkedik a minőségben, a mely mértékben az egyén követelőzése hatványozódik az állammal szemben. Az állam munkaanyagának feldolgozói a mindenkori áramlattal úsznak együtt és munkateljesítésüknek önmaguk szabják meg

az árát és ismét az állam üstökébe igyekeznek markolni, hogy minél magasabb bért czibáljanak ki. A mily mérvben fokozódik a milliók műveltsége, úgy rohan előre az élet javaihoz való igény.

Ez igényeknek maga szab magas árakat a társadalom és így éleszti az örökké lappangó követelések tüzét, nem törődve azzal, hogy az állam a maga erejét és szolgáltatási képességét egyesegyedül csak a tőle követelő milliók jó és igaz munkájának hozadékából mentheti. Egyenesen tehetetlen az állam ezzel az áradattal szemben. Tehetetlen pedig azért, mert a követelőzés elégedetlenséggel jár, ez a munkára készség-hanyatlásával, a végzett munka elselejtesedésével és végeredményében annak az összeségnek kiszámíthatatlan kárával, a mely összeség azért támasztott követeléseket, hogy érdekeit hathatósabban kielégíttesse az állammal. Amaz üst mélységes fenekén pedig látszólag mozdulatlanul nyugszik a még fel nem forrott nagy tömeg, mely látja és érzi ugyan a felette végbemenő kavardást; rokonszenv vagy gyűlölettől, haszonvágytól vagy hatalmi érdekektől hajtott szenvedelmes dulakodást, de a czélt még nem képes felfogni, látókörének határain még nem tudja felfedezni s éppen azért odadobja magát eszközül, annak daczára, hogy az állami feladatok kényszerű végrehajtása neki csak kárára van és reá nézve alig indokolható zaklatással jár.

Az állam úgynevezett mindenhatósága végrehajtó szerveinek gáncsot nem tűrő törhetetlen erélye, lelkiismeretes munkája, a szív kamaráin átszűrődött emberszeretete útján éreztetheti csak áldásait azzal a nagy tömeggel, melynek testén kavarg az üstben az érdekek harcza.

Am az emberszeretet amily gyakori a szavakat kiröpítő ajkon, épp oly ritka az élet gyakorlati mezején. Valóban nagy lélek kell ahhoz, hogy az egyesek és tömegek dulakodásában felismervén valaki az igazi emberszeretet gyakorlásának alkalmát, azt tényekkel is bebizonyítsa. Az állam feladatait teljesíteni hivatott szervek azonban emberek, akik a maguk igényeit, sérelmeit, vágyait mindenek fölébe helyezik; ritka kivétellel ebben a küzdelemben emésztődnek el; éppen azért hovatovább jobban elhalványul a mások bajain hű lélekkel segíteni vágyó készségök és nem képesek felismerni saját

munkakörükben azt a kötelezettséget, melyben az emberszeretet visszatükröződik. Pedig az államra hártott minden feladat alap gondolata csak az emberszeretet lehet, amely milliók jóvoltának, vágyai teljesedésének a művét akarja megvalósítani. Akármiféle indokból követeljenek egyesek, osztályok vagy társadalmak valamit az államhatalomtól, ennek kötelessége csak egy lehet: felismerni a követelés tartalmából a köznek az érdekeit és azt szervei által az emberszeretet jele alatt megvalósítani! Azonban itt szokott derékbátorni az állam igyekezete. A szervezetet alkotó emberekből nem írható ki az önzés, nem parancsolható rájuk a boldogság és megelégedés érzete, ha egyszer nem lehetnek megelégedettek és ekkor bekövetkezik a nagy csalódás azokban, akik az államtól valamit követeltek. Nagy tettek törpülnek így el, nagy célok fele útján térnek más irányba az emberek, magasztos eszmék válnak így vásári áruvá. Új utakat törnek az emberek, miután előbb tehetetlenséggel, vagy külön érdekek képviselésével vádolták az államot, holott semmi sem történt egyébe, csak az emberszeretet vergődött az étellel harcoló szervek lábai alatt.

Bármiféle eszmét dobjanak az emberek a társadalmi küzdelem porondjára, benső indító oka annak csak az igazság érzete lehet, azoknak a lélekben fogant igazsága, akik érette küzdenek. Ha pedig az állam azt, mint közérdekű eszmét megvalósítani elvállalta, ezzel a cselekedetével kijelentette, hogy amaz eszmének tartalmát tevő igazságokat ezenel kiszolgáltatja. A philosophia magaslatait megközelíteni képes elme tehát nem azt mondja, hogy igazságszolgáltatás csak az, amely bíróilag eldönti az egyének között támadt ezerféle vitát, hanem azt mondja, hogy az állam minden szerve, minden munkakörben igazságot szolgáltat, legyen az az egyesnek, osztálynak, vagy magának az államnak is az igazsága.

Igen természetes, hogy ennek csúcsán áll mint évezredek vérrrel és könnyel megszentelt korona, a bírói igazságszolgáltatás. Ez az a templom, melyben egyforma áhítattal áldoztak a pogányisteneknek úgy, mint a kereszténynek; ez az a vár, melyet csak azért ostromoltak az emberek, hogy belsejét újabb ékességekkel díszítsék fel; ez az a menedékhely, amelybe menekült minden üldözött, melyet lerombolni még a

legvadabb világ- és embergyűlölet sem kivan. Ennek a templomnak a falai a képzelet köveiből építettek föl a csillagokig, éppen azért nem lesz felépítve soha, mert az új század új igazság után kiált és azt mindenkoron csak e templom csarnokaiban reméli feltalálhatni. Az államhatalom itt jelenti ki önmagát. Szerveinek épsége, lelkülete, érzélemvilága feltétlen kihatását érezteti kivétel nélkül minden egyénnel, magával az állammal és minden röggel, mely az emberek szolgálatára áll. Ha ez a szerv beteg talál lenni, akkor bomlásnak indul minden, megrendül az emberek hite és megrepedeznek az államot tartó oszlopok.

Az igazságszolgáltatás romlatlanságába vetett hit, hitvallása egy nemzetnek; a belé helyezett bizalom erőssége az alkotmánynak; a kijelentéseiben való megnyugvás fokmérője a társadalmi rend állandóságának. Mindezeknek ellenkezője az erkölcs pusztulását, a jellem eltorzulását, a bűnök rohamos szaporodását jelenti. Az állam bonyodalmas gépezetében ennek az egy résznek a megromlása maga után vonja a többiét is, mert ehhez a fogalomhoz tapad az ember igazságérzete; ennek a kiveszésével pedig üressé lesz az ember többi nemes tulajdonsága. Az idők legnagyobb államférfia tehát az, aki felismerni képes a nemzet alkotmányának gerendázásában ezt a legerősebbet és azt megóvni képes a társadalmi áramlatok sokszor rothasztó hatásától. Aért az igazság erejével nemcsak egyesek küzdi ki jogait, hanem erőszakkal eltiport nemzetek joga is új életre támadt már ennek segélyével.

Egy népösszeség akkor lép az államok sorába, amely perczen megalkotta a saját igazságszolgáltatásának rendszerét és alkotmányát. Az államhatalom legmagasabb intézőinek szeme lássa meg e gépezet működésének minden mozzanatát és kezének tapintásával érezze meg a társadalomnak e gépezetbe vetett hitét. És ha tapasztalja, hogy az igazság, melyet kiosztanak, nem fürdött meg az emberszeretet tiszta vizében, vagy zavarossá tette ezt a vizet; ha felfedezi ennek, az élettel szintén viaskodó szervek erőhanyatlásában lappangó okát: akkor siessen is a gyógyítással, mert minden elvesztegetett nap csak évtizedek erőfeszítésével pótolható.

Az egész világon megérezhető az igazságszolgáltatás erejében való hitnek a hanyatlása.

Nem lehet oka ennek a társadalmak egymás ellen indított kíméletlen harca, mert ez, ha be is hatol egyes töredékekkel az igazságszolgáltatás csarnokába, ott az eszmék tartalmának jogtételekbe való foglalása hiányában csak egyesek ügyévé zsugorodik össze; azonban kétségtelenül így is vissza hat az ítélni hivatott ember gondolatvilágára és gyakran zavarba hozván azt, talán akaratlanul féligazságok kijelentésére kényszeríti. Nem lehet e hanyatlás egyedüli oka a politikai küzdelmek változatos hullámzása, habár megállapítható az emberek százainál bizonyos érzelmi ingadozás és cselekedet-határozatlanság, amiknek nem látott, rejtett indoka a jövő változásaitól való félelem és ez szintén bénítja az ítéelő erő szabad kifejtését. Nem lehet oka az államtól követelők színes és csábító lobogója alá szegődés, habár a ki nem elégítés nyomasztó érzete nemcsak erővesztéssel, hanem az igazság több színben való látásával is járhat. Nem lehet oka egyedül az egész világ rettenetes futása az anyagi javak után és ennek nyomán arculverése minden eszménynek; habár ez a küzdelem mint el nem utasítható vágy belefészkel magát kivétel nélkül minden ember legkisebb porczikájába is és eltompítja az ítéelőképeséget.

Mindezek a tényezők együttesen támadnak és rendítik meg az emberi társadalom szervezetét, közös erővel döntögetik a hit és bizalom oszlopait és amiként hitetlenné teszik az igazságot keresők szívét és lelkét, azonképpen határozatlanná, tapogatózóvá, munkára restebbé, dolgaiban felületesebbé és könnyűvérűbbé az igazságot kiszolgáltatókat. Ugyanezen okokból eredő kölcsönös erőhiány eredménye az a lelki szemekkel látható hanyatlás, mely, bárki hiába tagadná, ott lebeg mint még ismeretlen erejű villámokat rejtő felleg a küzködő emberi társadalom felett.

Ha pedig az igazságszolgáltatás erejében való hit inogni kezd, akkor gyorsan siessen az államhatalom az alkotmány ez oszlopának megerősítésével. Az orvoslás módja súlyos kérdéseket vet fel, amiknek megoldása nagy emberismeretet, széles szemhatárt, kutató és bonczoló elmét követel.

A hanyatlás jelenségeire, mint egy társadalompolitikai kérdésre, reámutatva, megkísérlem az alapvető okok megvilágítását. És itt kezembe veszem a bányamunkás lámpását,

hogyan szállhassak az emberi lélek mélységeibe, ahol az emberi önzés, magáttúlbecsülés, ellentmondás, testületi érdek, emberszeretetet nem ismerő hiúság törhetik össze robbanó erejükkel a kutatót.

Minden nemzet életműködését szabályozó törvényeiben, annak a nép egyéniségével számolni képes rendelkezéseiben bírja a maga fenntartásának eszközét. A törvény ama tükör, mely nem tűr foltokat, homályos részeket, melyben minden polgár világosan látja saját cselekedetét és amelyből leolvashatja a korán uralkodó igazságot. A törvényhozás feladata az hogy kora törekvéseit, az azokból felismert igazságokat olyan művészettel kicsiszolt tükörlapokkal tárja polgárai elé, hogy azok mást soha se mutassanak, csak egyetlen egyet, azt, amit a közakarát akar megmutatni úgy, hogy benne kivétel nélkül mindenki ugyanazt láthassa meg.

A törvényalkotás egyenlő a művészettel. Kontármunka az, melyből kiki azt olvashatja le, ami nézőpontjának, felfogásának és érdekeinek megfelel. A valódi mester úgy alkotja meg a szobrát vagy festményét, hogy szándékát és gondolatát mindenki azonnal eltalálja. A törvény az a világító fáklya, mely csak egyetlen utat jelezhet. Mihelyt mellékutakra csábító sugarakat vet, azonnal jő az egyenes irányt kerülő utas és céljait elérni ezen kísérli meg. A mások sérelmével hasznok után futó emberek céljának ez felel meg: ellenben a törvénynek éppen az a rendeltetése, hogy ezeket az egyenes útra kényszerítse. Ismernie kell tehát a törvényalkotónak a nép egész jellemvonását, faji tulajdonságait, annak a nyelvnek minden rejtett zugát, melyen valami jogszabályt kifejez. Nincs a kerek világnak olyan jó törvénye, amely egy nemzet jogrendszerébe átültetve, képes volna betölteni hivatását, ha e törvény minden betűjét át nem szűrte az átültető azon a szűrőn, melyet a nemzet egyéniségének nevezünk. Sokszor mintegy vágyakozunk megtalálni valamely törvény szavaiban a nyelvnek ama sajátos zenéjét, mely azt azonnal világossá tenné és amely nélkül annyira holtbetűkből összerovottnak tűnik fel a törvény rendelkező szava. Sokszor kutatjuk a szavaknak ama lelkét, amely testvére a mi lelkünknek, amely nélkül nem bírjuk feltalálni a bennünk élő igazságérzet visszhangját. Sokszor hiába keressük az

emberszeretet által kifejezni akart formáját; érezzük, hogy benne kell lenni a szavakban, *azonban* tapasztaljuk, hogy azoknak van igazuk, akik ennek otlétét tagadják.

Irtózatosságot szenvedéseknek a szülőoka ez. Egy nemzet évszázados küzdelme, hasztalan véráldozata, alkotmányának lerombolása következik ebből. Egy nem a nemzet jelleméből és akaratából merített szó visz harcba sokszor százezreket, lesz sokszor az a kiapadhatatlan forrás, melyből újabb és újabb fegyvert kovácsol a támadó. Egy nem a nemzet véréből merített szó eredményez sokszor könyvtárra rugó magyarázatot, szül tudósokat, keserves küzdelmek talajából termett bölcselőket, holott nincsen az a fogalom, az a törekvés, az a cél, melyet a nyelv feltétlen világossággal kifejezni ne tudna.

A törvényeknek ilyen légió hibája, homályossága, kétségbeejtő pongyolasága és határozatlansága nem a legutolsó okozója az igazságszolgáltatás erejében való bizalom sülyedésének. Az élet küzdelmeiben szintén részes bíró ítélete így inog meg, így tér mellékösvényekre, mert a kritikára képes ész nem mindenkinek tulajdonsága és az ember mindig inkább hajlandó ledobni vállairól a tehertöbbletet. Az igazságát kereső ember pedig ezek után azon tűnődik, hogy honnan is meríti a bíró a maga kijelentett igazságát, mikor az övét szíve-lelke kiáltva kiáltja!? Nem oldozható fel az államhatalom a törvény homályos és sokértelmű szerkesztésének vádjá alól, mert ő nincsen arra szorulva, hogy polgárainak kötelezettségeit neki kedvező magyarázatokra alkalmas rendelkezésekkel kényszerítse ki, hiszen az állami feladatok megoldásához szükséges eszközök beszolgáltatása az az állampolgári kötelesség, mely a nemzetet alkotó polgárok tudatában él. Viszonzásul csak arra van szükség, hogy e kötelezettséggel szemben lehetőleg egyenlő erejű jog legyen biztosítva.

A jogbizonytalanság megmérhetetlen csapás. Kórág, melyen az erkölcs fekszik lázbetegen. Vészterhes felleg, melyből az önzés, kapzsiság és haszonlesés jégverése hull alá a gyanútlan és tudatlanokra. A törvény minden homályos szava egy-egy búvóhely, ahonnan orvtámadást intéznek az igazságra; egy-egy tör, melybe a bíró akarat nélkül is beleesik! Aki a nemzet és a nyelv szellemében alkot egyenes

útra világító törvényt, az népének atyja és tanítómestere; az igazságszolgáltatásba vetett hit papja. A legnagyobb horderejű kérdések egyike ez, mely a polgár minden rendű és fajú kötelezettségét és jogát érinti, mely úgyszólván legfőbb hivatása minden törvényhozó testületnek.

Csodálatos képessége az embernek az, hogy a törvényeken feltalálható hajszálfinom réseket felkutatja anyagi hasznok elérése okából. És itt azonnal elénk tárul egy nem kevésbé fontos kérdés, mely ama bizalomhanyatlásnak másik oka. Bármennyire érezze az emberek tekintélyes hányada, hogy az út, melyen haszon után indult, jogtalan és másnak igazságtalan veszteséget okoz, mégis segély után néz, hogy hasznát a jogosság palástjába burkolva, könnyebben elérhesse. A törvények rugalmassága szoros kapcsolatban áll az igazságszolgáltatás óriási mezején az ügyvédkérdéssel. Balgaság volna azt állítani, hogy az ügyvéd az erkölcs szempontjából csak igaz ügyet védhet és képviselhet, mert hiszen az igazságnak megszámlálhatatlan millió formáját és esetét veti fel a küzdelmes élet; azonban a kenyér, a haszonvágy egyformán sarkalván az ügyvédet is, képességénél fogva ő a legalkalmasabb közeg arra, hogy a törvények hasadékait felfedezze és ezekben helyezze el a követelés jogosságának látszatát, melyet sokszor a bírói ítélőképesség sem képes onnan elkergetni.

Nagy vagyonesztét, tenger könnyet, az igazság iránti hitben fel sem mérhető rombolást idéz ez elő a társadalomban. S ez a rombolás hova-tovább természetesnek tűnik fel, mert az ügyvédi hivatás lényegében alapvető változást okoz. Megérleli azt a meggyőződést a köztudatban, hogy az ügyvéd kezében minden fegyver jogos, akármilyen erővel sújtsa is porba az igazságot, csak haszonnal kecsegtessen. Ez a közfelfogás átgyúrja magát az ügyvédet is, a karnak szellemét azonképen és utoljára az ügyvédi pályát kíméletlen kenyérharcz porondjává süllyeszti le. Állítom, hogy ebben a harcban emésztődik az ügyvédi kar.

Ki merné elvitatni azt az igazságot, hogy az ügyvédi kar eme harcza az igazságszolgáltatásba helyezett bizalom megrendülésének egyik oka? E testületnek fényes nemzeti múltja, a nemzet jogaiért vívott harcokban való dicsőséges

része, az az előkelő szerep, melyet a törvényhozás termeiben betölt, az a munka, mely a nemzet jogszolgáltatásában ő reá vár: mind arra kötelezi az államhatalmat, hogy e fényes hivatás betöltésének útjából távolítson el minden akadályt, teremtsen a társadalomban olyan köztudatot, hogy az ügyvédi hivatás becsét a jog és az igazság ragyogó tükrén keresztül lássa meg minden ember. Á tiszta napfény elúzi a rejtett utakon haladni akarókat; az önzés és haszonvágy nem szívesen szemléli torzhasonmását a tükörben és az egyenes utat mutató és a közigazságot hirdető törvény lázasan keresett hasadékai el fognak tűnni.

Ekkor azután kezét foghat az igazságszolgáltatás két papja, a bíró és ügyvéd. Az előbbi esetleges gyarlóságát nem lesz oly hamar hajlandó elfedni a törvény hézagaiba behatoló ügyvéddel és a felette álló magasabb bírói testületek még mindig másképen kivívható véleményével; az ügyvéd pedig érezni fogja, az igazság mindenben átható erejét, melylyel szembeszállani csak az igazak által erkölcsösnek soha el nem ismerhető önzés és haszonvágy fegyverével lehet.

Ez egyik út az erkölcsi felfogás nemesedéséhez. Az erkölcs magaslatairól nem szállhat le az ügyvéd sem a kenyér, a gazdagodási vágy, sem a hírnév okából. Dicsőséget nem lehet aratni az ember romboló ösztöneinek felébresztésével. Mert ha babérokot teremhet az erkölcstelenség magasztalása, az állati gerjedelmek jogosságának hirdetése, akkor bitófára kerül az erkölcs és az igazság, s ily ítélet végrehajtásául előléptethet a legyőzött közvélemény egy rablógyilkost is.

A közvélemény ikertestvére a délibábnak. Változó színjátékából felismerni a tárgyilagos tartalmat nagyon nehéz. De szerfelett könnyű tetszetős alakzatainak a valóság színét odavarázsolni. Es amidőn százezrek bírálatra rest könnyenhívősége meghódol ennek a látszatnak, akkor bekövetkezik a szenvedélyektől úzóttak ostroma az erkölcs ellen és megremeg az igazságszolgáltatás szentélyének minden pillére. Kik hivatottabbak az ügyvédnél őrt állani e szentély ajtói előtt? Talán a nyomorúságnak özönével sújtott szenvedők, a javaikban tisztességükben megkárosítottak, törekvéseikben megcsalódottak ezrei, akik éppen e szentélybe igyekeznek bizaodó szíveikkel, hogy sebeikre orvosságot találjanak? Az

emberek gonosz indulataival legyőzött egyetlen igaz ügy nagyobb vesztesége az összeségnek, mint az ebből hasznosítható hírnév nyeresége egy testületnek. Ez a nyereség gyorsan terjedő méreg a társadalom testében, mely megmételjezi az igazság diadalába vetett hitet, mely ellen hiába vértelmez fel magát a bíró a megközelíthetlenség páncélával, mert az önmagába helyezett bizalom talán alig észrevett csökkenésével szemben soha sem lesz képes őt megvédelmezni a törvény rideg szava! Sőt inkább megnyugtatta őt a rejtelmest, a szokatlant, az állati ösztönből eredőt mindig megbámulni kész délibábos közvélemény. Miként állítsa helyre az államhatalom az egyetemes értékűnek ismert erkölcs uralmát, az igazság hitét és a benne való bizalom erejét? A katonát meg kell edzeni a harcra, a papot meg kell tanítani az eszményi emberszeretetre, hogy azt hirdetni tudja, a bírót meg kell tanítani az igazság felismerésének művészetére, az emberi társadalomban egymással küzdő eszmék értékelésére, az élet ismeretére, a munkáskezek megbecsülésére, s legfőképpen a munka szeretetére. Ekkor adhatjuk csak kezébe a törvénykönyveket, hogy az azokba befészkelődött önzést onnan el tudja űzni. Ekkor adhatjuk vállaira csak a palástot, melynek rendeltetése tiszteletet parancsolni, könyveket felszárítani, méltatlanságot orvosolni és az emberek keresett igazságát dicsőfényvel övezni! Az állam bírói hatalma az a trón, mely előtt kivont pallossal álljon a végrehajtó hatalom, hogy az igazságot megtagadni kész emberre lesújtson.

Nem ismerek fenségesebb államkormányzati kötelességet, mint egy ilyen bírói testület megteremtését. De alig van ennél nehezebb feladat!

Az életküzdelem hullámai e testület tagjait épp úgy hányják-vetik, mint akárki mást. A vesződéses élet itt is otthonos, a kenyér, a jövő, a család jóléte itt is a kérdések kérdése. A közös érdek közös erővel való megvalósítása itt is küzdőterre csalogat. Mindmeggannyi kísértő szellem, melyet feltétlen szükség leküzdeni, mert az igazság csak mankóra támaszkodva kerülhet napvilágra. És az ember itt is ember marad. Sokszor jogtalan előnyöknek részese; dologtalanságnak kedvezményezettje, végzett munkájának túlbecsülője, feladatok megoldására termelt erők önző elnyomója, mások testén való

érvényesülés verekedő kiküzdője. Csak úgy, mint az élet nagy oceánjában.

Az emberérték megrostálása szörnyű nehéz. Bármely harcvezető közös emberi vonás szabadulni a több munkától, áthárítani azt dologra szokott vállakra. És mert minden embernek különböző értékű hajlam és természet jutott osztályrészül, mert nem minden ember hajlandó kifejtetni a beléraktározott erőket, mert sok csak kényszerű robotosa hivatásának és fölötte észrevétlenül suhan el az élet: ama palást varázshatalma alászáll, redői rongyolódnak. Újat, ismét ragyogót szőni százados munka. Nincs segítség, csak egy, a foltozás. Ámde ha tisztes lehet is a foltos ruha, a folt mindig megzavarja az egésznek összhangját és bizalmatlanságnak lesz a szülőoka.

Az igazságszolgáltatás dúslombú fáján rágódó betegség orvosságát abban is vélik feltalálni, hogy a testület tagjainak előmenetelét önműködő géprendszerrel valósítják meg. Következményeiben kiszámíthatatlan balfelfogás. Csak a pillanatnak kedvez, de a másik pillanatnak már ártalmára van. Az ember életének tartamát ismeretlen erők határozzák meg s ma százak jutnak egyenlő előnyhöz, míg holnap ugyanolyan jogot szerzett százak még egyszer annyi idő múltán érik el ugyanazt az előnyt, a holnapután következők pedig már nem orvosolható méltánytalanság miatt zúgolódnak. Ez az egyenlőségnek a tökéletes tagadása, mert a szorgalom és munkaszeretet soha sem lehet egyenlő a lustasággal és a dologkerüléssel! Ez a méltányosság kiirtása, mert a munka megbecsülésén épül fel a társadalom egyensúlya, ellenben a kontármunka tisztelete ingatja azt meg! Ez az az út, melyen, kérelhetetlenül alászáll ez organismus államérdekből minél magasabbra emelendő szintje, mert a kiváló erő elveszti értékét, a salak tolakodva hivalkodhatik egyenlő értékével! Ez az a mód, mely gyilkos kezekkel öli ki a hűek, a hivatásszeretők munkakedvét, mert a téglátrakó kőműves munkája nem lehet egyenértékű a »loggiák« alkotójával! Ez az a mód, mellyel egyedül lehet az igazságot keresők veszedelmére megteremteni a közömbösséget, a tudás gyűlöletét, azt a robotoló munkát, melynek közismeretű kedvetlen teljesítéséből dús kalász soha se termett! Ez az egyetlen mód az örökös viszály magvának

elhintésére és arra, hogy – évtized sem fog beletelni – s messze hangozzék az igazságszolgáltatás romlásnak indult gépezetének zakatolása!

Egyes jelenségek máris kiáltva kiáltanak, mert a munkateljesítmény minősége és mennyisége lefelé száll és míg a követelések sűrűn hangzanak fel, addig annak az önbírálata, hogy ezzel szemben egyenlő értékeket adunk-e hát viszont, bizony mélyen hallgat. A bírói kar függetlenségét megérdemelt anyagi javadalmazása mozditja ugyan elő leghathatósabban és itt bármely mérték sem lehet túl magas; azonban a végzett munka és a nemzet javára hasznosítható tudásnak a legkevesebb szolgáltatással való egyenlősítése meg fogja ölni azt a szellemet, melyet a társadalom bármely salakos áramlata eddig nem tudott bemocskolni.

Az életküzdelem terét nem az idealizmus márványkoczkáival rakják ki, hanem a realizmus egyenetlen durva kavicsával. Az igazságszolgáltatás hajlékának azonban márványdarabokból kell állania, s jaj annak a hajléknak, melyben mindennapos a harci lárma, ahol a szíveket elfojtott keserűség szorongatja, ahol a végzett munkájának egyenértékét a sokaktól különböző, közre értékesebb, szorgalomban, tudásban kiválóbbak nem nyerhetik el. Az igazságszolgáltatás papjától sokféle lemondást követel az élet; a lélekből igazán dolgozó kiválók szívébe lemondást ültetni, egyenlő a hivatás meg nem becsülésével.

Nincs egy tökéletesen hasonló falevél, nincs a világon két egyenlő egyéniség, nincs ember, ki a maga munkáját többre ne becsülné annál, mint amennyit megér. Kell tehát lenni egy értékmérőnek, mely mindenki dolgát meglátolja, értékfokozatait meghatározza és odasorozza, ahol az igazságot keresők érdekében méltó helyet talál. Ez az a sarkantyú, mely az embert többnek kifejtésére ösztönözni képes, mely magasabb célok megközelítésére hajtja az előretörékvőt, mely kényszeríti a rossz munkást, hogy jobbat szolgáltatson és ezzel maga is elismerje a kiválóbb érdemét!

Az erkölcs, a tehetség, a jellem ismeretének nehéz feladata itt nehezedik ólomsúlylyal az államkormányzat vállaira. Emellett legyőzni személyes vonzalmakat, elűzni hízelegve közeledőket, leleplezni a munkát fitogatókat, félretolni a jog-

talán pártfogókat, a minden eszközzel érvényesülni törekvőket: emberfeletti munka ám! Pedig mindenütt, tehát az igazságszolgáltatás mezején is egyedül ez a bizalom buján termő földje. Az államkormányzat, ezer szemet, ezer fület és főleg ezer világos főt igyekszik szolgálatába szegődtetni, hogy célját a köz javát lehetőleg elérhesse.

Ha talán valaki azt mondaná, hogy az ember tagjait nem egyedül a fő irányítja és hogy a kéz, a láb, a nyelv nem úgy érzékíti meg a külvilágban az akaratot, mint ahogy azt a fő megszabja: akkor az nem ismerné az ember összealkotását. Ha valaki vitatná, hogy bármely intézmény életében nem az azt helyes és célravezető működésben tartó vezetés az első, úgy az az emberi társadalom előretörtetésének módjairól nem bírna fogalommal.

Az igazságszolgáltatás jósága, tiszteletet kiérdemlő és az emberszeretet megnyugtatóan gyakorló működése a hivatalokat vezető fők minőségének a kérdése. Ők amaz erjesztő kovászok, kik az anyagot rendeltetésére alkalmassá teszik. Ők azok, akiknek szellemi színvonalához iparkodnak közeledni a tagok. Ők azok, akiknek meleget sugárzó szeretete bajtársi érzelmeket fakaszt, homályos látása a torzsalkodás magvát hinti el. Ők azok, akiknek tudásán, méltányosságán emberismeretén épül fel a hivatal rendje, akik első őrallói a jogrendnek, az egységes jogvédelemnek, akik irányt szabnak, célt mutatnak, a társadalom követelményeit legelső sorban észreveszik, beleillesztik a jogalkalmazás módjaiba, akik szeretetet és gyűlöletet ébresztenek, örömet és könnyeket fakasztanak.

Ők legyenek mintái a jellemnek, az erkölcsnek; a közvélemény ítélete a testület felől az ő egyéniségüknek súlyától függjön; az ő feltétlen tekintélyük legyen az a kristály darab, melyről a testület tagjaira szóródik a fény; ők öltsek magukra a valódi műveltség és tudás szerény ruházatát, hogy a lár-mázni kész üres hivalkodásnak a testületben szárnya segezzék! ők legyenek azok, kiket szeretve és tisztelve, örömeiket leljék munkáikban a tagok és ne tekintsék a munkát kénytelen rossznak és semmi másnak, mint csak a kenyérkereset eszközének.

Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom így termi leg-szebb virágait!

Így van-e? Vagy talán vannak sokan, akiknek arravalóságát a születés selyemköntöse hirdeti, vagy ebből eredett pártfogás igazolja? Talán vannak, kiknek tudását szerencse adta kölcsön, tekintélyét a torkon akadó keserűség visszafojtott elhallgatása őrzi csak? Talán vannak, akiknek vészesen szűk látköre és egyoldalúsága a kiválóbb tagok elnyomásában találja meg a hiányok fedezetét, mert képtelenek megbírálni a munkának valódi becsértékét? Talán igen sokan a nap-számos-munka aprólékos kérdéseinek feszegetésében, a rendszabályozás léleknélküli gyakorlásában vélik betölteni hivatásukat? Talán nem is oly kevesen a tartalom nélküli főnöki, közre értéktelen hivalkodással ölik el a szorgalmat és munkakedvet. Végre talán mindenik erénye szívén hordozni azoknak sorsát, akikére sokszor egy életre kiható elhatározást gyakorol és nem található egy sem, aki minden elképzelhető magán- és közérdek fölé helyezné egyedül jogosultnak hitt saját érdekét?

Ha így van, ha vigasztaló csak az, hogy minden emberi alkotásnak ez az el nem kerülhető őshibája, akkor az igazságszolgáltatás bekötött szemű istennőjének alakját hiába faragta ki márványból a művész, hiába tett reá nyugalmas redőkben leomló ruhát!

Nem! Az ember szervező-, ítélő-, átfómáló- és alkotóképessége nem ismer határokat. Amikor felismerte valamely dolog hibáját, amikor a társadalomban jelenségeket vesz és re, melyeknek addig föl sem tételezett hatása érezhetővé válik, amikor e jelenségek horderejéről, alapokairól meggyőződött: már segélyére is áll a javítás, a helyreállítás módjának és eszközeinek a gondolata.

Igaz, nem könnyű felismerni az emberek kiváló tulajdonait, mert hiszen ezer és egy ellenség küzd e képesség ellen mindannyiunkban; nem könnyű a biztos kezű, éles ítélőképességű, de mégis emberszerető hadvezér kiválasztása, de mégis jogos a közkatona kívánalma, hogy a vezér szeretetével édesítse meg fáradalmait, tudásának fölényével óvja őt meg a szakadékoktól és jelöljön számára biztos irányt; de mégis jogos a társadalom és a nemzet ama követelése, hogy az igazság győzelemre vezetése legyen katonáinak legelső rangú hivatása és erénye!

Minden építményt a tető óv meg az idő viszontagságaitól;

ha ez rossz anyagból készült, az idő romboló ereje csakhamar lehat a falakra. Az emberi alkotások és élő szervezetek élére állítottak azok a tetők, melyek óvnak a rombolástól, jelzik az épséget, melyeknek biztos szárnyai alá igyekeznek az üldözöttek, az igazságot keresők. Ha felépült a modern igazságszolgáltatás márványpalotája, az emberi önzés és bírnivágyás ostromával szemben a bizalmat csak a helytálló tető adhatja meg!

A társadalom életműködése ma már nagyon bonyodalmas-a jogélet mezeje beláthatatlanná nagyobbodott, melylyel szemben a falu szűk láthatára nem elég tanítómester. Ma már a jog és igazság művelője csak agyának legszélsőbb megfeszítésével haladhat előre. Ma már a vezető elmék és egyéniségek szerepe nem a seprés, hanem az alkotás, a nevelés, a tanítás, az útmutatás, az egységes irányok felkutatása és kijelölése, az élet szükségleteinek a felismerése, az emberek szenvedésének meglátása, az együttérzés megteremtése, az erőt és munkakedvet bénító tényezők kiküszöbölése. Ma már a repülőgépek korát éljük, mely ellenállhatlanul követeli, hogy a társadalom rendjének biztosítása céljából mindenkinek esze, karja és szíve helyén legyen!

Az államérdék megvalósítása százezer részre szakadó területen történhetik csak meg. Mindenütt az egyén akaraterején, lelkiismeretén, képességén fekszik a fősúly. Ebből merítheti csak az állam is a maga eszközeit, amikkel támogatásra, jutalmazásra siet.

Állam és egyén egy célra törő akarata a társadalmi béke alapja! Az állam találja meg azokat a módokat és eszközöket, miknek szolgáltatásával követelheti az egyéntől a közjó, az igazság, az emberszeretet munkálását. Az egyén ennek fejében adja működése legjavát és legelső sorban tanulja megismerni önmagát, saját értékét, hogy követelése saját maga előtt is igazolva legyen!

Mi e fejtegetések végeredménye? Abban az emésztő harcban, melyet a társadalom vív önmagával; abban a bámulatos termelésben, melyet e század az emberiség jóléte, haszna érdekében létrehoz, mely a maga elvitázhatatlan befolyását mindenre kiterjeszti; abban a kíméletet mások javai iránt alig ismerő egyéni haszonkeresésben, mely kevés kivétellel reásüti

bélyegét az ember cselekedeteire; abban a hatványozottan emelkedő irányzatot mutató törekvésben, mely az emberi gonosz indulatok eredő okait törekszik feltárni, mely a vagyon, élet és erkölcs védelmét az emberszeretet jegyében óhajtja munkálni és ez alapon az emberértéket véli magasabb színvonalra helyezni: az igazságszolgáltatásnak jut osztályrészéül a legterhesebb, de legmagasztosabb feladat. Annak a hitnek és bizalomnak, melylyel az igazságát kereső ember hozzá közeledik, hasonlónak kell lennie ahhoz a bizalomhoz, amivel a gyermek ragaszkodik az ő atyjához.

A bölcs nemcsak a gyermek lelkét vizsgálja meg, ha a szülő iránti bizalom csökkenését látja, hanem fürkésző kutatása tárgyává teszi a szülőt is, hogy nem-e az ő szíve melegének lassú párolgásában fészkel az ébredező bizalmatlanság oka? Az ezer sebből vérző nagy társadalom ama gyermek, az atya pedig a sebeket gyógyítani hivatott igazságszolgáltatás.